

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ד ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
בעריכת זחמה לינוביץ
שנת העשרים ושלוש

ואתחנן (תשכ"ד)

הפטיח שבת בחנו
ישעיהו מ' א-ל"א

א. השווה:

ט' ג' ד'

קול קורא
במדבר פנו דרך ה'
ישרו בערבה מסילה לאלוקינו
כל גיא יבשא
וכל הר וגבעה ישפלו
והיה העקוב למישור
והרכסים לבקעה

ט"ב ט"ז

והולכתי עורים בדרך לא ידעו
בנחיצות לא ידעו אודיכם
אשיט מחשך לפניהם לאור
ומעקשים למישור

מ"ט ט' י"א

לאסור לאסורים צאו
לאשר בחשך הגלו
על דרכים ירעו
ובכל שפיים מרעיתם
לא ירעבו ולא יצמאו
ולא יכס שרב ושמש
כי מרחמם ינהגם
ועל מנוע ינהלם.
ושמתי כל הרי לדרך
ומסילותי ירומו.

נ"ז י"ד

סולו סולו

פנו דרך

הרימו מכשול מדרך עמי.

א הסבר, מה ההבדל העקרוני בין מקוטנו לבין שלושת הטקומות האחרים!

ב. ג: פנו דרך ה'

ישרו בערבה מסילה לאלוקינו
וכל הר וגבעה ישפלו
והרכסים לבקעה.

כל גיא יבשא

והיה העקוב למישור

בשתי דרכים מבאר אברבנאל את הפסוקים ג' ד' ה'.

הדרך הראשון

בפירושו הכתובים האלה:

הנה אלוקים בוא יבוא ולא
יאהר ובלבד שאתם לא תשימו
לו מונעים בדרך ולא יעכבו
עוונותיכם את תשועתו.
וזהו גם כן "ישרו בערבה מסילה
לאלוקינו", כלומר: כדי שתבוא
תשועתו מבלי עוון טובע ומעכב
אותה.

ואם תעשו כן - "כל גיא יבשא
וכל הר וגבעה ישפלו", שהעט השפל
בגלות כגיא יבשא בתשועתו,
והאומות אשר הם כהרים וכגבעות
הבישאות יושפלו במפלתם והצרות
סבבלו ישראל בגלות, יהיו זכויות
אליהם, וישרבו לתועלתם. ועל זה
אמר "והיה העקוב למישור והרכסים
לבקעה", שהוא תואר לדברים המזיקים
שישובו להיות דברים מועילים.
ובזמן ההוא ייגלה כבוד ה' יתברך,
שחוא תשועתו ואמיחת אמונתו, לא
לבד לישראל, אבל גם לכל האומות,
והוא אמרו "והאור כל בשר יחדו כי
פיה דבר".

הדרך השני

בפירושו הכתובים האלה:

אמר: "קול קורא במדבר פנו דרך ה'", כי הנה
קרא וחמשיל את האומה כמדבר החרב והשמש,
וכערבת היבשה אין כל. יאמר: אע"פ כאתם
חרבים וטוממים כמדבר, כערבה, קול ה' קורא
אתכם שתיטבו דרכיכם, כדי למהר את הקץ,
אם אתם לא תטרידו דרכו ולא תעכבוהו.

ואמר "פנו דרך ה'" - על האמונות, "ישרו
בערבה מסילה" - על המעשים, ונתן עליהם לתקן
מעשיהם ומידותיהם ונתן העצה שנתן הפילוסוף
(= אריסטו) בשני מספרי המידות, שבהיות האדם
נוטה אל אחד הקצוות, ידחיק עצמו לקצה הסנוגד,
באופן שכאשר יעזוב לסבוע, יישאר במיצוע
המידות הישר, כי יקרה לו כמו שיקרה למישרי
המקלות המעוותים, שיטו אותם הרבה לצד ההפכיי,
כדי שישאורו על הישר במיצוע. ועל כדומה
לזה אמר: "כל גיא יבשא וכל הר וגבעה ישפלו",
שהוא משל למעשים ולמידות כולם בהיותם נוטים
לקצה מן הקצוות מהתוספת והחסרון, שיעתיקו
עצמם מן הקצה אל הקצה... וכאשר תעשו זה
אז יהיה "העקוב למישור והרכסים לבקעה", כי
ישאורו בטוויים מבלי תוספת ולא חסרון.

וזכר הנביא, שכאשר יפנו דרך ה' גזה האופן,
יזכו מהרה לתשועה וגאולה, ועל זה אמר:
"ויגלה כבוד ה'".
וקרא לגאולה כבוד ה' לפי ששמו בגלות מחולל
בגויים.

הנה התבאר הכתובים האלה כפי כל אחד מן הדרכים האלה,

- 1. כיצד תופס אברבנאל בשני פרושיו את חמגנת התחבירי של פסוקנו?
- 2. האם המושג "דרך ה'" לפי פרושי אברבנאל כאן זהה עם המושג "דרך ה'" באחד הפסוקים הנ"ל?

בר' י"ח י"ט: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו
ונתן ביתו אחריו ושמו דרך ה'
לענות בדקה ומשפט.

ואתחננו (תשכ"ד)

שמות ל"ג י"ג: הודיעני נא את דרכיך ואדעך.
דברים ל"ב ד': הצור חטים פעלו כי כל דרכיך משפט.

3. מה ההבדל בין שני פירושי אברבנאל בהסברת "גיא" ו"הר וגבעה"
ומה המשותף לשני הפירושים האלה?

ג. ז. כל הבשר חציר וכל חסדו כציון חסדה
רש"י: בהוצאת המדעית מאת מאהרשען (ירושלים תרצ"ב)
ד"ה כל הבשר חציר: כל שרי מלכויות תיהפך גדולתם ותכלה כחציר.
ד"ה וכל חסדו כציון חסדה: כי (משלי י"ד ל"ד) "חסד לאומים חטאה".

דוד ילין: חקרי לשון (ירושלים תרצ"ט)
"חסדו": מלה זו היא המלה הארמית "חסדא" שהוראתה "חן ויופי". ומבטוי "חינא
וחסדא" נעשית בעברית "חן וחסד" (אסתר ב' י"ז): "ותשא חן וחסד לפניו מכל
הבנות". והכוונה: כל חנו ויופיו יכלה ויחלוף כציון חסדה.

מה ראה ילין לסטות מן הפרוש המקובל של המלה "חסד"?

ד. ז' אכן חציר העס.
ביאליק: אכן חציר העס.

בהתודע אליו בניו, זרע אל חי
אשר באו מרחוק אל קול אדוני,
גם לא פשט היד, גם לא שאל לשלום
כל הקוראים בשמו באסונו ובתום.
ובשאוון עם אויל סביב אלילי הפז
נחבא קול אלוקים, גבלע רעטו העז.
ובלב נבל ורע, ובכליטות ורוק
יבז דבר ה', יפרעחו לצחוק.
(נכתב תרנ"ז בשנת
הקונגרס הציוני הראשון).

אכן חציר העס, יבש היה כעץ
אכן חלל העס, חלל כבד אין קץ;
אשר ירעם קול אל גם ספה, גם משם
ולא נע ולא זע ולא חרד העס.
ולא קם כארי ולא נעור ככפיר,
ולא חרד לקול גם איש אחד מהעיר.
ולא רעד בגיל יחד לב כל העס
סימין ומשמאל ומים ועד ים,
אכן נבל העס, מלא בקלה ורוש...

הסבר האם השתמש ביאליק בשירו זה במליצת ישעיהו על פי כוונת
פרקנו או הכביס למליצה כוונה אחרת?

העורך: מ. פרלטן

שאלות בטעמי המקרא

פ ר ש ת ר א ת ח נ נ

דברים ד' ה' ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צונו ה' אלקי
לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה

רמב"ן והנה מתחילה דבר על הדבר שהוא כלל לכל עשה ולא תעשה ועתה יזהיר בחוקים
שהם גזרותיו ובמשפטים שהם הדינים כי אלו הם צריכין חזוק יותר מפני
העלם טעם החוקים ומפני כי במשפט יעמדו ארץ יאמר "לעשות כן בקרב הארץ"
להזהיר על כולם כי יש חוקים רבים ומשפטים שאינן נוהגים בחוצה לארץ או
ירמוז שעיקר המצוות כולן בארץ כמו שרמזתי בסוד הארץ...

בעל אור תורה "כן" בזקף קטן. ואע"פ שעל פי כלל הנחת הטעמים הי"ל להיות
בפשטא, אלא שאם כן, היה המובן שצוה רק לעשות כן בארץ לא בחו"ל. ובאמת
לא כן הוא, כי חובת הגוף הוא אף בחו"ל, לכן הפסיק הענין בטעם היותר
טפסיק. - "ובקרב הארץ" וכו', היינו, אם נזכה, נעשה כן בארץ.

1) הסבר את פירושו של רמב"ן ובעל "אור תורה"!

2) מהו הדיוק שמדייק בעל "אור תורה" - בפיסוק הטעמים?